

Prospective Preschool Teachers' Metaphors about the Concept of Teacher

Banu ÖZEVİN* , Aslı KAYA**

Received date: 29.11.2019

Accepted date: 30.05.2020

Abstract

Metaphors can be explained as defining an object with something else. Metaphors offer great opportunities to researchers because they have the ability to express complex, abstract concepts and major systems of thought in a single word. This research was carried out to determine the prospective preschool teachers' perceptions about the concept of the teacher through metaphors. A total of 124 prospective preschool teachers participated in the research. Prospective teachers were asked to complete the missing parts in the following sentence: "Teacher is like .... because ...". Based on the content analysis, it was found that 88 metaphors were collected in six basic categories, namely teacher as educator/ informative/ mentor, teacher as reflecting love and trust, teacher as a molder, teacher as a role model, ambivalence, negative affectivity. Prospective teachers produced metaphors mostly for the category of the teacher as educator/informative/mentor. In terms of teacher competencies determined by the Turkish Ministry of Education, prospective preschool teachers produced 43 metaphors for teachers' knowledge and skills, 45 metaphors for teachers' attitudes and values. It was observed that the negative metaphors produced by prospective teachers negatively the teacher concept depend on the attitude of the teacher.

Keywords: Teacher, metaphor, preschool teacher, teacher competencies.

* Dokuz Eylül University, Faculty of Education, Department of Music Education, İzmir, Turkey; banu.ozevin@deu.edu.tr

** Muğla Sıtkı Koçman University, Faculty of Education, Department of Music Education, Muğla, Turkey. aslikaya@mu.edu.tr

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algıları

Banu ÖZEVİN* , Aslı KAYA**

Geliş tarihi: 29.11.2019

Kabul tarihi: 30.05.2020

Öz

Metafor kısaca bir nesneyi başka bir şeyle benzeştirerek tanımlama olarak açıklanabilir. Metaforlar karmaşık, soyut kavramları, büyük düşünce sistemlerini bir tek kelime ile ifade edebilme becerisine sahip olduğu için araştırmacılara büyük imkânlar sunmaktadır. Bu araştırma okul öncesi öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarını metaforlar aracılığıyla saptama ve bu metaforları öğretmen yeterlikleriyle ilişkilendirme amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya 124 okul öncesi öğretmen adayı katılmıştır. Öğretmen adaylarından “Öğretmen ..... gibidir, çünkü .....” ifadesini yazılı olarak doldurmaları istenmiştir. Toplanan verilere içerik analizi uygulanmış ve analiz sonucunda 88 çeşit metaforun 6 temel kategoride toplandığı saptanmıştır. Bu kategoriler, eğitici/öğretici/yol gösterici olarak öğretmen, sevgi ve güven yansıtan öğretmen, şekillendirici/biçimlendirici olarak öğretmen, model olan öğretmen, zıt duygulanım, olumsuz duygulanımdır. Öğretmen adayları en fazla ‘Eğitici/ öğretici/ yol gösterici olarak öğretmen’ kategorisi için metafor üretmişlerdir. Öğretmen adaylarının belirlediği metaforların Millî Eğitim Bakanlığı’nın belirlediği öğretmen yeterliklerine göre dağılımda ise 43 metaforun öğretmenin mesleki bilgi ve becerisine, 45 metaforun ise öğretmenin tutum ve değerlerine yönelik olduğu belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına yönelik olumsuz olarak ürettiği metaforların öğretmenin tutumuna bağlı olduğu gözlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Öğretmen, metafor, okul öncesi öğretmenliği, öğretmen yeterlikleri.

* Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye; banu.ozevin@deu.edu.tr

** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Müzik Eğitimi Anabilim Dalı, Muğla, Türkiye. aslikaya@mu.edu.tr

1. Giriş

Eğitim ve öğretimde kabaca dört bileşenden söz edilebilir: Öğrenen, öğrenilen, öğretene ve ortam. “Bireyin daha sonra karşılaşacağı durumlara farklı bir yaklaşım göstermesine sebep olan yaşantı ürünü ve nispeten kalıcı herhangi bir davranış değişikliği” (Kılıç, 2005) olarak tanımlanan öğrenmenin etkili ve kalıcı biçimde gerçekleşebilmesi için bu dört bileşenin niteliği önemli olsa da en büyük rolün öğretene’e bir başka deyişle öğretmen’e verildiği söylenebilir. Çünkü öğretmen, mesleki bilgi ve becerisi sayesinde hem öğrenilen üzerinde hem de ortam üzerinde etki yapabilecek büyük bir güce sahiptir. Öğretmen, bilgi ve becerinin yanı sıra sahip olduğu tutum ve değerler ile de öğrenciyi etkiler ve onu eğitir. Bu doğrultuda Millî Eğitim Bakanlığı (MEB)’nın 2017 yılında belirlediği öğretmenin mesleki açıdan sahip olması beklenen yeterlikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. MEB Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri

A. Mesleki Bilgi	A1. Alan Bilgisi: Alanında sorgulayıcı bakış açısını kapsayacak şekilde ileri düzeyde kuramsal, metodolojik ve olgusal bilgiye sahiptir. A2. Alan Eğitimi Bilgisi: Alanının öğretim programına ve pedagojik alan bilgisine hâkimdir. A3. Mevzuat Bilgisi: Birey ve öğretmen olarak görev, hak ve sorumluluklarına ilişkin mevzuata uygun davranır.
B. Mesleki Beceri	B1. Eğitim Öğretimi Planlama: Eğitim öğretim süreçlerini etkin bir şekilde planlar. B2. Öğrenme Ortamları Oluşturma: Bütün öğrencileri için etkili öğrenmenin gerçekleşebileceği sağlıklı ve güvenli öğrenme ortamları ile uygun öğretim materyalleri hazırlar. B3. Öğretme ve Öğrenme Sürecini Yönetme: Öğretme ve öğrenme sürecini etkili bir biçimde yürütür. B4. Ölçme ve Değerlendirme: Ölçme ve değerlendirme yöntem, teknik ve araçlarını amacına uygun kullanır.
C. Tutum ve Değerler	C1. Mili, Manevi ve Evrensel Değerler: Millî, manevi ve evrensel değerleri gözetir. C2. Öğrenciye Yaklaşım: Öğrencilerin gelişimini destekleyici tutum sergiler. C3. İletişim ve İşbirliği: Öğrenci, meslektaş, aile ve eğitimin diğer paydaşları ile etkili iletişim ve iş birliği kurar. C4. Kişisel ve Mesleki Gelişim: Öz değerlendirme yaparak, kişisel ve mesleki gelişimine yönelik çalışmalara katılır.

Hiç şüphesiz toplumların mimarı olarak gösterilen öğretmenlerin nitelikli olması yukarıdaki tabloda belirtilen yeterlikleri bir bütün olarak edinmiş ve bunları davranışa dönüştürebilmiş olmalarına bağlıdır. Mesleki olarak tüm kuramsal bilgiye sahip olan ancak bu bilgileri öğrencilerin seviyesine uygun olarak aktarmayı bilmeyen bir öğretmen nasıl eğitimde eksik kalırsa, yetersiz bilgi ama çokça sevgi ile de yeterli öğretmenlik yapılamayacağı açıktır. Millî Eğitim Bakanlığı (2017: 1) öğretmenin bütünsel niteliğini şu şekilde belirtmektedir:

Eğitim mevcut değerleri yeni kuşaklara aktararak sosyalleşmeyi sağlamak, bireysel yeteneklerin keşfedilmesi ve geliştirilmesinde bireye yardım ederek kişilik kazanmasını sağlamak, hayatını sürdürülebilmek ve toplumsal yaşama katkıda bulunmak üzere bireylerin ihtiyaç duyacağı bilgi, beceri ve davranışlar ile iş görme alışkanlığı kazandırarak meslek sahibi olmalarını sağlamak gibi birçok işlev yerine getirir. Eğitim sistemimizin bu işlevi yerine getirebilmesi, sistem içerisinde yer alan öğretmenlerin niteliğine bağlıdır.

Metafor kısaca “bir nesneyi başka bir şeyle hayali olarak tanımlayan benzetme” (Holman, 1980: 264) olarak tanımlanabilir. Konuşurken kelimeleri tam gerçek anlamında kullandığımız gibi bazen aynı kelimeleri anlamları dışında kullanırız. “Deniz bugün çarşaf gibi” dendiğinde çarşaf kelimesi metaforik olarak denizin düz olduğunu ifade etmektedir, bununla birlikte ifadeye zenginlik katmaktadır. Metaforlar bazen anlamı güçlendirmek için, bazen estetik bir kaygıyla, bazen de anlaşılması güç bir şeyi daha kolay ifade edebilmek için kullanılır.

Nikitina ve Furuoka (2008)’ya göre metaforlar insanların gerçek dünyaya dair görüngülerinin zihinsel görüntüler aracılığıyla gerçekliği filtrelemesi için bilişsel birer araçtır. Metaforlar dış dünyayı değerlendirmek ve anlamak üzere bir pusula görevi görürken aynı zamanda belirleyen ve kural koyan bir yapı içerirler. Saban (2006) bu durumu şöyle ifade etmektedir: “Bir metafor, bir şeyi başka bir şeyle kıyaslayarak anlamayı denediğimiz sadece bir benzeştirme aracı değildir. Bir kez ifade edildiğinde, bir görüş tarzı veya başka bir şey üzerinde bir şey için gerçek bir tercih de yansıtır.”

Schmitt (2005)’in belirttiği gibi Metafor Teorisi günlük bilişsel yapıları dilbilimsel modeller kullanarak betimlemeyi ve böylece hem bireysel hem de kolektif düşünce ve eylemleri açığa çıkarmayı mümkün kılan bir temel sunmaktadır. Metafor Teorisi’ni geliştiren George Lakoff ve Mark Johnsons, metafor ile ilgili şu özellikleri ortaya koymuştur:

- Geleneksel kavramsal metafor sistemi çoğunlukla bilinçsizdir, otomatiktir ve tıpkı dilsel sistemimiz ve kavramsal sistemimizin geri kalanı gibi fark edilir bir çabayla kullanılmaz.
- Geleneksel metafor sistemimiz bir anlamda dil bilgisel ve fonolojik kurallar sistemimizin canlı olmasıyla aynı biçimde “canlı”dır; yani, otomatik olarak ve bilinç seviyesinin altında sürekli kullanımdadır.
- Metaforik sistemimiz, deneyim anlayışımızın ve bu anlayış üzerinde hareket etme şeklimizin merkezinde yer alır.
- Geleneksel eşleştirmeler sabit bir uyum sağlar ve yapısı gereği, kendi başlarına algoritmik değildirler. Bununla birlikte, bu, hiçbir şekilde, bu tür sabit benzeşmelerin ardışık adımları içeren dil sürecinde kullanılabileceği ihtimalini ortadan kaldırmaz.
- Metafor çoğunlukla benzerlikten ziyade deneyimlerimizdeki benzeşimlere dayanır.
- Metafor sistemi bir dilin hem dilbilgisinde hem sözcük dağarcığında önemli bir rol oynar.
- Mecazi eşlemeler evrenselliğe göre değişir; bazıları evrensel görünümündedir, diğerleri yaygın ve bazıları da kültüre özgü gibi görünmektedir.
- Politik metafor, çoğunlukla, gündelik, geleneksel metaforik düşüncemizin uzantısıdır (Lakoff, 1993: 42-43).

Metaforlar dış dünyada karşılaştıklarımızı tanımlamak, anlamak ve değerlendirmek üzere çoğunlukla çabasıza kullanılan kavramsal, bilişsel ifadelerdir. Metaforlar karmaşık, soyut kavramları, büyük düşünce sistemlerini bir tek kelime ile ifade edebilme becerisine sahip olduğu için araştırmacılar için büyük imkânlar sunmaktadır.

Alanyazın incelendiğinde öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik algılarının metaforlar aracılığıyla araştırıldığı çalışmalarda (Ekici, Baş ve Kızılkaya, 2017; Kiral, 2015; Yalçın Wells, 2015; Koç, 2014; Yılmaz, Göçen ve Yılmaz, 2013; Aydın ve Pehlivan, 2010; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Saban, 2004) öğretmen adaylarından gelecekteki mesleklerini tanımlamaları istendiği görülmektedir. Bunun yanı sıra bazı araştırmacılar tarafından (Sayar, 2014; Ekiz ve Koçyiğit, 2013) meslekte çalışan öğretmenler ve onların öğrencilerinin öğretmeni bir metafor yoluyla nasıl tanımladıkları incelenmiştir. Yıldırım, Ünal ve Çelik (2011) ise öğretmen kavramını ilköğretim müfettişi ve okul yöneticisi bakış açısıyla incelemiştir. Nikitina ve Furuoka (2008) ile Farrell (2006) ise araştırmalarında öğretmeni tanımlamak için üretilen metaforların Oxford ve

çalışma arkadaşlarının (1998) eğitim üzerine felsefi bir bakış için belirledikleri maddelere (sosyal düzen, kültürel iletişim, öğrenci merkezli gelişim ve sosyal reform) uyumluluğunu tartışmışlardır.

Eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerle yapılan *öğretmen* olgusu ile ilgili çalışmalar iki yönlü anlam taşımaktadır. İlk olarak öğrenim yaşamları boyunca bir öğretmenle etkileşim içinde olmaları ve bu etkileşim sonucunda geliştirdikleri öğretmen algısı öğretmen adaylarının gelecekteki mesleğe yönelik tutumlarını etkileyeceği için önemlidir. İkinci olarak öğretmen adaylarının gelecekteki mesleklerine yönelik bilinçli veya bilinçsiz geliştirdikleri algıların ortaya çıkarılması nitelikli öğretmenler yetiştirme açısından akademisyenlere önemli ipuçları sunmaktadır. Bireyin pek çok özelliğinin yapılandığı süreci yöneten okul öncesi dönemin gelecekteki öğretmenlerinin *öğretmen* kavramına bakışlarının ortaya çıkarılması önem arz etmektedir. Okul öncesi eğitimi programlarının 3. sınıfında yer alan “Okul Deneyimi” dersi ile okul öncesi öğretmen adayları gelecekteki mesleklerini gerçek okul ortamında deneyimlemeye başlamaktadır. Bu süreçte öğretmen olmaya dair edindikleri tecrübeler onların *öğretmen* tanımını oluşturmalarına etki edebilmekte ve kendilerinin gelecekte nasıl bir öğretmen olacaklarının kurgusunu yapmaya başlamalarına neden olabilmektedir. Bu sebeple, okul öncesi öğretmen adaylarının gelecekteki mesleklerini gerçek ortamında deneyimlemeye başladıkları süreçte oluşturdukları *öğretmen* tanımlarının nasıl şekillendiğini belirlemek bu araştırmanın amacını oluşturmuştur.

Ulaşılabildiği kadarıyla öğretmen kavramını genel olarak araştıran çalışmalarda veya okul öncesi öğretmeni kavramını inceleyen çalışmalarda (Akgün, 2016; Giren, 2015; Tunçeli ve Şahan, 2014) Millî Eğitim Bakanlığının öğretmen yeterlikleriyle ilişkilendirme yapan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu sebeple bu çalışmada “Okul öncesi öğretmen adayları öğretmen kavramına ilişkin algılarını hangi metaforlar aracılığıyla açıklamaktadır ve bu metaforların Millî Eğitim Bakanlığı öğretmen yeterlikleri ile ilişkisi nedir?” sorularına yanıt aranmıştır.

2. Yöntem

Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin sahip oldukları algıları metaforlar yoluyla incelemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Nitel araştırma “algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 45) bir araştırma yöntemidir. Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmen “algılarına ilişkin veriler” (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 46) metaforlar aracılığıyla toplanmıştır. Schmitt (2005) metaforlarla yapılan araştırmaların önemini şöyle ifade etmektedir: “Nicel araştırma karmaşık anlamlı yapılar içeren, çok sayıdaki heterojen bilgi parçalarını açığa çıkarır. Metaforlar bu karmaşıklığı, açıkça yapılandırılmış modellere dönüştürmek için kullanılabilir.”

2.1. Çalışma Grubu

Bu araştırma 2016-2017 öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı (n=81) ve Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalı (n=43) 3. sınıfında öğrenim gören, çalışma grubunda yer almaya gönüllü olan, 104’ü kadın, 20’si erkek toplam 124 öğretmen adayının katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmacıların müzik derslerini yürüttüğü iki grup ile eğitim-öğretim yılının sonunda bu araştırma gerçekleştirilmiştir.

2.2. Verilerin Toplanması

Öğretmen adaylarına, öğretmen kavramına ilişkin algılarını ortaya çıkarabilmek amacıyla “*öğretmen...gibidir, çünkü...*” ibaresinin yazılı olduğu kağıtlar dağıtılmış ve tek bir metafor yazmaları istenmiştir. Bu ibarede, Saban ve çalışma arkadaşlarının (2006) belirttiği üzere *gibi* kelimesi metafor konusu veya metafor kaynağı arasındaki benzerliği çağrıştırmak için, *çünkü* kelimesi ise öğretmen adaylarının kendi benzetmeleri için sebep veya mantıksal dayanak üretmeleri için kullanılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

İlk olarak 124 öğretmen adayından elde edilen metaforlar listelenmiştir. Metaforlar ile bu metaforlara ilişkin açıklamaların mantıksal olarak uyuşmayanları (n=8) liste dışına çıkarılmıştır. Listede kalan 116 metafor için içerik analizi uygulanmıştır. İçerik analizi sürecinde Yıldırım ve Şimşek'in (2011: 228-236) önerdiği verilerin kodlanması, kategorilerin bulunması, verilerin kodlara ve kategorilere göre düzenlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamaları izlenmiştir.

Verilerin kodlanması aşamasında; öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların araştırmanın amacı doğrultusunda net bir şekilde dile getirilip getirilmediğine, söz konusu metafora ilişkin herhangi bir gerekçe sunulup sunulmadığına bakılmış ve bu metaforlar basitçe kodlanmıştır. Anlam olarak aynı olan metaforlar aynı kodla birleştirilmiştir. Ayrıca aynı metaforun aynı benzeşim için kullanılıp kullanılmadığına bakılmıştır.

Kategorilerin bulunması aşamasında öğretmen adayları tarafından üretilen metaforların öğretmen kavramına ilişkin sahip oldukları benzer ve ortak özellikler belirlenmiştir. İlgili alan yazın da göz önüne alınmış ve araştırmacılar tarafından *eğitici/öğretici/yol gösterici olarak öğretmen, sevgi ve güven yansıtan öğretmen, şekillendirici/biçimlendirici olarak öğretmen, model olan öğretmen ve olumsuz duygulanım* kategorileri oluşturulmuştur. Bu noktada metafor çalışmaları konusunda deneyimli iki uzmanın görüşüne başvurulmuş ve kategori isimleri netleştirilmiştir. Uzmanların önerisi ile *zıt duygulanım* kategorisi eklenmiştir.

Kategoriler belirlendikten sonra her iki araştırmacı bağımsız olarak metafor ve kategori eşleştirmesi yapmıştır. Araştırmacıların kategorileri karşılaştırılarak görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları tespit edilmiş ve araştırmanın güvenilirliğini hesaplamak için Miles ve Huberman'ın kodlama kontrolü güvenilirliği formülü [$\text{Güvenirlik} = \frac{\text{görüş birliği}}{\text{görüş birliği} + \text{görüş ayrılığı}} \times 100$] kullanılarak araştırmanın güvenilirliği hesaplanmıştır ve iki araştırmacı arası görüş birliği güvenilirliği %85 olarak bulunmuştur. "İçsel kontrolü sağlayan kodlama kontrolü; tanımlamalarda netlik sağlamanın yanı sıra güvenilirlik kontrolünü sağlamaya yardımcı olmaktadır ve kodlayıcılar arası görüş birliğinin en az %80 olması beklenmektedir" (Miles ve Huberman, 1994: 64). Dolayısıyla uzmanlar arasındaki uyuşumun yeterli olduğu söylenebilir.

Sonraki aşamada araştırmacılar birlikte çalışarak tüm metaforların yerleştiği kategorileri belirlemiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının öğretmen kavramı için oluşturduğu metaforların öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinden hangisi ile uyduğu konusunda iş birliği içinde çalışılmış ve öğretmen yeterliklerine göre metaforların dağılımı yapılmıştır.

Metaforlar oluşturulan kategorilere göre organize edilmiş, tablo ve grafikler hazırlanmıştır. Bulguların tanımlanması ve yorumlanması aşamasında ise yüzde ve sıklık hesaplamaları kullanılarak bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

3. Bulgular

Aşağıda 124 öğretmen adayının ürettiği metaforların kullanım sıklığı ve kategorilere göre dağılımı verilmiştir.

Kategoriler	Metaforlar	f	%
1. Eğitici/ öğretici/ yol gösterici olarak öğretmen	Akan musluk (1), ansiklopedi (1), ay (1), bilgi verici (1), bilgi yumağı (1), board marker (1), deniz (1), detay (1), fener (2), Google (2), güneş (6), hipotenüs (1), ışık (8), iç ses (1), lider (1), kapalı kutu (1), karınca (1), keşfedilmemiş ada (1), kılavuz (2), kitap (2), kuş (1), kutup yıldızı (2), kütüphane (1), mum (3), pusula (2), rehber (2), tabela (2), tohum (1), uçan balon (1), yağmur (1), yıldız (1).	31	35.2
2. Sevgi ve güven yansıtan öğretmen	Anne (2), aslan (1), aile (4), baba (1), çiçek (2), çocuk (1), deniz (1), deniz dalgası (1), dipsiz bir kuyu (1), ebeveyn (1), gökkuşağı (1), gökyüzü (1), güven (1), kalp (1), melek (1), memleket (1), merhamet (1), müzik (1), sevgi (1), sobalı ev (1), şeker (1).	21	23.9
3. Şekillendirici/ biçimlendirici olarak öğretmen	Ağacın kökleri (1), aşçı (2), bahçıvan (1), ceviz (1), çömlekçi (1), evren (1), felsefeci (1), gökkuşağı (1), heykeltıraş (1), nehir (1), sanatçı (1), spor koçu (1), su (1), yağmur (1).	14	15.9
4. Model olan öğretmen	Anne/baba (1), arı (1), lider (1), oyuncu (1), su (1), şarap (1), toplum (1), toplumun yapı taşı (1).	8	9.1
5. Zıt duygulanım	Araba (1), çember (1), hava (1), ışık (1), parmaklar (1), pusula (1), sonbahar (1), X (1), yastık (1).	9	10.2
6. Olumsuz duygulanım	Karabasan (1), kızgın tava (1), prenses (1), radyo (1), sevilmeyen blogger (1).	5	5.7
<i>toplam</i>		88	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmen adayları en sık ışık (9), güneş (6), aile (4) ve mum (3) metaforlarını kullanmıştır. Işık metaforunu 8 öğretmen adayı öğretmenin eğitici, öğretici, yol gösterici yanını ifade etmek üzere kullanırken, 1 öğretmen adayı öğretmene ilişkin zıt yöndeki duygularını ifade ederken tercih etmiştir. Öğretmen adayları en çok *eğitici/öğretici/yol gösterici öğretmen* (f=31, %35,2) kategorisi için metafor üretmiştir. Diğer metaforların kategorilere göre dağılımı ise *sevgi ve güven yansıtan öğretmen* (f=21, %23,9), *şekillendirici/biçimlendirici öğretmen* (f=14, 15,9), *model olan öğretmen* (f=8, %9,1), *zıt duygulanım* (f=9, %10,2) ve *olumsuz duygulanım* (f=5, %5,7) şeklinde olmuştur.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algıları

Tablo 3. Eğitici/öğretici/yol gösterici öğretmen kategorisine ilişkin metaforların dağılımı

Metaforlar	f	%	Örnek ifadeler
1. Akan musluk	1	1.9	"Öğretmen akan musluk gibidir çünkü öğrencilerine bilgi doldurmaya onları bilgiye doyurmayı amaçlar..."
2. Ansiklopedi	1	1.9	"Öğretmen akan musluk gibidir çünkü içinde bilgiler barındırır..."
3. Ay	1	1.9	"Öğretmen ay gibidir çünkü karanlıkları aydınlatır."
4. Bilgi verici	1	1.9	"Öğretmen bilgi vericidir çünkü her zaman doğru yolu gösterir."
5. Bilgi yumağı	1	1.9	"Öğretmen bilgi yumağı gibidir çünkü hayatta bize en çok bilgi veren kişidir."
6. Board marker	1	1.9	"Öğretmen boarda marker gibidir çünkü bilgileri aktarır fakat zamanla tekrar bilgiyle dolmaya yenilenmeye ihtiyacı vardır..."
7. Deniz	1	1.9	"Öğretmen deniz gibidir çünkü kocaman bir bilgi birikimi olan içine girdiğinde hiç çıkmak istemediğin bir özgürlük alanıdır."
8. Detay	1	1.9	"Öğretmen detay gibidir çünkü fark etmemi sağlar."
9. Fener	2	3.8	Öğretmen fener gibidir çünkü daha çok aydınlığa ulaştırmak için öğrencinin yolunu ısıtmasına yardımcı olur."
10. Google	2	3.8	"Öğretmen Google gibidir çünkü ne arasan var."
11. Güneş	6	11.3	"Öğretmen güneş gibidir çünkü içindeki bilgileri yansıtıp alanları ısıtıyor, ısıtıyor."
12. Hipotenüs	1	1.9	"Öğretmen hipotenüs gibidir çünkü bilgiye kısa yoldan ulaşım sağlar."
13. Işık	8	15.1	"Öğretmen ışık gibidir çünkü bilgisiyile aydınlatır..."
14. İç ses	1	1.9	"Öğretmen iç ses gibidir çünkü bizi her zaman iyiye ve doğruya yönlendirir."
15. Lider	1	1.9	"Öğretmen lider gibidir çünkü bizi eğiten bize bir şeyler öğreten kişidir."
16. Kapalı kutu	1	1.9	"Öğretmen kapalı kutu gibidir çünkü ondan öğrenilecek çok şey vardır."
17. Karınca	1	1.9	"Öğretmen karınca gibidir çünkü öğrencilere bir şeyler katmak için birikim yapar."
18. Keşfedilmemiş ada	1	1.9	"Öğretmen keşfedilmemiş ada gibidir çünkü yeni yerler öğreten bilgilerini açar..."
19. Kılavuz	2	3.8	"Öğretmen kılavuz gibidir çünkü öğrencilerini iyi biçimde yönlendirir..."
20. Kitap	2	3.8	"Öğretmen kitap gibidir çünkü ne kadar çok okursan o kadar çok şey öğrenirsin."
21. Kuş	1	1.9	"Öğretmen kuş gibidir çünkü hayata uçmayı öğretir."
22. Kutup yıldızı	2	3.8	"Öğretmen kutup yıldızı gibidir çünkü yön göstericidir."
23. Kütüphane	1	1.9	"Öğretmen kütüphane gibidir çünkü her defasında yeni bilgiler öğreniyorum."
24. Mum	3	5.7	"Öğretmen mum gibidir çünkü etrafını aydınlatır."
25. Pusula	2	3.8	"Öğretmen pusula gibidir çünkü öğrencilerine hayatı için yön veren..."
26. Rehber	2	3.8	"Öğretmen rehber gibidir çünkü bildiğiniz gittiğiniz yerlerde hiç fark etmediğiniz güzellikleri fark ettirir."
27. Tabela	2	3.8	"Öğretmen tabela gibidir çünkü insanın ne yöne gideceğini öğreten en önemli insandır."
28. Tohum	1	1.9	"Öğretmen tohum gibidir çünkü zihinlerin yeşermesi için bireylere ümit eker."
29. Uçan balon	1	1.9	"Öğretmen uçan balon gibidir çünkü dünyaya yukarıdan, daha geniş bir pencereden bakmamızı sağlar."
30. Yağmur	1	1.9	"Öğretmen yağmur gibidir çünkü yağdııkça (bilgilendirdikçe) birikir..."
31. Yıldız	1	1.9	"Öğretmen yıldız gibidir çünkü etrafındaki tüm insanlara yardım edendir. Karanlıkta yol gösterendir."
toplam	53	100	

Eğitici/öğretici/yol gösterici öğretmen kategorisine ilişkin metaforların yer aldığı Tablo 3'de görüldüğü gibi öğretmen adayları öğretmen kavramı için 31 çeşit, 53 adet metafor üretmişlerdir. Genel olarak öğretmen adaylarının bu kategori altında öğretmeni bilgiyi barındıran, dağıtan ve bu sayede öğrencilerini eğitip onlara yol gösteren bir birey şeklinde tanımladıkları ifade edilebilir.

Tablo 4. Sevgi ve güven yansıtan öğretmen kategorisine ilişkin metaforların dağılımı

Metaforlar	f	%	Örnek ifadeler
1. Anne	2	7.7	"Öğretmen anne gibidir çünkü şefkatli ve sevgi doludur."
2. Aslan	1	3.8	"Öğretmen aslan gibidir çünkü kendi sürüsünü korumak için her şeyi yapar."
3. Aile	4	15.4	"Öğretmen aile gibidir çünkü hayatının en içinde hissedersin."
4. Baba	1	3.8	"Öğretmen baba gibidir çünkü her derdine koşar."
5. Çiçek	2	7.7	"Öğretmen çiçek gibidir çünkü çocukların kalbinde, aklında çiçek açtırır."
6. Çocuk	1	3.8	"Öğretmen çocuk gibidir çünkü çocukların sahip olabileceği en iyi arkadaştır."
7. Deniz	1	3.8	"Öğretmen deniz gibidir çünkü duygularıyla, eşsiz rengiyle ve huzuruyla insanı sarıp sarmalayan biridir."
8. Deniz dalgası	1	3.8	"Öğretmen deniz dalgası gibidir çünkü güzellikleri öğrencisine sınırsız bir şekilde verir."
9. Dipsiz bir kuyu	1	3.8	"Öğretmen dipsiz bir kuyu gibidir çünkü içine aldığı öğrencileri sevgileri ile sarıp sarmalar."
10. Ebeveyn	1	3.8	"Öğretmen ebeveyn gibidir çünkü birebir iletişimdedir."
11. Gökkuşağı	1	3.8	"Öğretmen gökkuşağı gibidir çünkü içindeki renkler ile sarar çocuklarını."
12. Gökyüzü	1	3.8	"Öğretmen gökyüzü gibidir çünkü sevgisinin sonu yoktur."
13. Güven	1	3.8	"Öğretmen güven gibidir çünkü dediği her şey bize en doğru gelir."
14. Kalp	1	3.8	"Öğretmen kalp gibidir çünkü insana can katar."
15. Melek	1	3.8	"Öğretmen melek gibidir çünkü her zaman iyiliğimizi ister."
16. Memleket	1	3.8	"Öğretmen memleket gibidir çünkü sıcaklığı hissedersin."
17. Merhamet	1	3.8	"Öğretmen merhamet gibidir çünkü karşılıksız sever."
18. Müzik	1	3.8	"Öğretmen müzik gibidir çünkü dediği her şeyi güzelleştirir, her şeyin içinde vardır."
19. Sevgi	1	3.8	"Öğretmen sevgi gibidir çünkü sevgiyi hissedersen mutlu ve huzurlu olursun."
20. Sobalı ev	1	3.8	"Öğretmen sobalı ev gibidir çünkü sevdiğe ısıtır içini."
21. Şeker	1	3.8	"Öğretmen şeker gibidir çünkü sevildiği zaman çok tatlı gelir öğrencilerine."
<i>toplam</i>	26	100	

Öğretmen adayları sevgi ve güven yansıtan kategorisine dahil olan 21 çeşit toplam 26 tane metafor oluşturmuşlardır. Bu kategoride en çok tercih edilen metafor aile (4) olmuştur. Bu kategori içerisinde öğretmen adaylarının öğretmeni sevgi, ilgi, sıcaklık, şefkat ve güven veren bir birey olarak tanımladıkları söylenebilir.

Okul Öncesi Öğretmen Adaylarının Öğretmen Kavramına İlişkin Metaforik Algıları

Tablo 5. Şekillendirici/biçimlendirici öğretmen kategorisine ilişkin metaforların dağılımı

Metaforlar	f	%	Örnek ifadeler
1. Ağacın kökleri	1	6.7	"Öğretmen ağacın kökleri gibidir çünkü besleyen, büyüten ağacın kökleridir."
2. Aşçı	2	13.3	"Öğretmen aşçı gibidir çünkü öğrencileri harmanlar, pişirir ve yemeğe yani geleceğe hazırlar."
3. Bahçıvan	1	6.7	"Öğretmen bahçıvan gibidir çünkü emek verip baktığı çiçekleri onun sayesinde büyür ve gelişir."
4. Ceviz	1	6.7	"Öğretmen ceviz gibidir çünkü beyin gelişiminde birebir yardımcıdır."
5. Çömlekçi	1	6.7	"Öğretmen çömlekçi gibidir çünkü eline aldığı çamuru istediği gibi yoğurur."
6. Evren	1	6.7	"Öğretmen evren gibidir çünkü öğrencileri gezegen gibidir. Şekillendirir. Düzene sokar."
7. Felsefeci	1	6.7	"Öğretmen felsefeci gibidir çünkü nasıl düşüneceğimizi öğretmesi gereken kişidir."
8. Gökkuşuğu	1	6.7	"Öğretmen gökkuşuğu gibidir çünkü renkleriyle öğrencilerine renk katar."
9. Heykeltıraş	1	6.7	"Öğretmen heykeltıraş gibidir çünkü insanı işler."
10. Nehir	1	6.7	"Öğretmen nehir gibidir çünkü bulunduğu yere zamanla şekil verir."
11. Sanatçı	1	6.7	"Öğretmen sanatçı gibidir çünkü her öğrenci öğretmenin elinde şekillenen bir sanat eserine benzer."
12. Spor koçu	1	6.7	"Öğretmen spor koçu gibidir çünkü öğrencilerinin beslenme, gelişim, düşünce gibi bütün yönleriyle aynı anda ilgilenilmelidir."
13. Su	1	6.7	"Öğretmen su gibidir çünkü büyümek, gelişmek ve yaşamak için ona ihtiyacı vardır."
14. Yağmur	1	6.7	"Öğretmen yağmur gibidir çünkü her damlasıyla yenilik getirir."
toplam	15	100	

Tablo 5'te görüldüğü üzere öğretmen adaylarının ürettiği 14 çeşit, toplam 15 adet metafor şekillendirici/biçimlendirici öğretmen kategorisine yerleşmiştir. Bu kategoride aşçı metaforu iki öğretmen adayı tarafından tercih edilmiştir. Öğretmen adaylarının bu kategori içerisinde öğretmeni öğrencilerini büyütüp şekillendiren, biçimlendiren bir birey olarak tanımladıkları ifade edilebilir.

Tablo 6. Model olan öğretmen kategorisine ilişkin metaforların dağılımı

Metaforlar	f	%	Örnek ifadeler
1. Anne/baba	1	12.5	"Öğretmen anne, baba gibidir çünkü rol model olur."
2. Arı	1	12.5	"Öğretmen arı gibidir çünkü çok çalışır."
3. Lider	1	12.5	"Öğretmen lider gibidir çünkü onu örnek alır ve yaptıklarını benimseriz."
4. Oyuncu	1	12.5	"Öğretmen oyuncu gibidir çünkü her türlü kalıba girmesi gerekir."
5. Su	1	12.5	"Öğretmen su gibidir çünkü öğreteceği şeylere göre şekil alır ve her zaman istediği tipe ve davranışa bürünebilir."
6. Şarap	1	12.5	"Öğretmen şarap gibidir çünkü eskidikçe kıymetlenir."
7. Toplum	1	12.5	"Öğretmen toplum gibidir çünkü yaşanan toplum bir önceki öğretmen neslinin süzgecinden geçmiştir."
8. Toplumun yapı taşı	1	12.5	"Öğretmen toplumun yapı taşı gibidir çünkü var olan toplumu şekillendirecek, onun varlığını sürdürecektir olan öğretmenlerdir."
toplam	8	100	

Model olan öğretmen kategorisine yönelik öğretmen adaylarının toplam 8 adet metafor ürettikleri görülmektedir. Bu kategoriye göre öğretmen adaylarının öğretmeni öğrencilerine ve tüm topluma

geçmişle, tavırlarıyla ve geleceğe yönelik tutumuyla rol model olan bir birey olarak tanımladıkları ifade edilebilir.

Tablo 7. Zıt duygulanım kategorisine ilişkin metaforların dağılımı

Metaforlar	f	%	Örnek ifadeler
1. Araba	1	11.1	"Öğretmen araba gibidir çünkü hepsi gider, hareket eder. Bazıları arıza çıkartır, bazılarını kullanmak, garajdan çıkarmak, çizdirmek istemezsin, o kadar lüks ve değerlidir."
2. Çember	1	11.1	"Öğretmen çember gibidir çünkü iyi olursa öğrencilerine hiçbir şeyin sınırı olmadığını gösterir... Kötü olursa öğrencisini sıkır, sıkır, daraltır."
3. Hava	1	11.1	"Öğretmen hava gibidir çünkü bulutlu olduğunda insana karamsarlık, güneşli olduğunda huzur verir."
4. Işık	1	11.1	"Öğretmen ışık gibidir çünkü öğrettiği bilgilerin yanı sıra bize nasıl insan olunur'u öğretiyor... Kötüyse nasıl olmamız gerektiğini öğreniyoruz."
5. Parmaklar	1	11.1	"Öğretmen parmaklar gibidir çünkü beş parmağım beşi de bir değildir."
6. Pusula	1	11.1	"Öğretmen pusula gibidir çünkü bazı öğrencilere yön verir ve yol gösterir."
7. Sonbahar	1	11.1	"Öğretmen sonbahar gibidir çünkü içinde hem soğukluğu hem de sıcaklığı barındırır."
8. X	1	11.1	"Öğretmen X gibidir çünkü hangi öğretmenin nasıl biri olduğu belli olmuyor."
9. Yastık	1	11.1	"Öğretmen yastık gibidir çünkü bazen uyku getirir. Bazen rahatlık verir."
toplam	9	99,9	

Öğretmen kavramı için birbirine zıt duyguları aynı anda ve birlikte içeren metaforların yerleştiği zıt duygulanım kategorisinde 9 çeşit metafor bulunmaktadır. Bu metaforlarda öğretmen adayları öğretmenliğin hem kişiden kişiye hem duruma göre farklı olabileceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 8. Olumsuz duygulanım kategorisine ilişkin metaforların dağılımı

Metaforlar	f	%	Örnek ifadeler
1. Karabasan	1	20	"Öğretmen karabasan gibidir çünkü her sabah beş karış suratla gelir."
2. Kızgın tava	1	20	"Öğretmen kızgın tava gibidir çünkü istediği bir şeyi söylemeyince direk parlar."
3. Prenses	1	20	"Öğretmen prenses gibidir çünkü birçoğu işleri "kölelerine" yaptırmaktan hoşlanırlar."
4. Radyo	1	20	"Öğretmen radyo gibidir çünkü gelir anlatır, konuşur gider."
5. Sevilmeyen blogger	1	20	"Öğretmen sevilmeyen blogger gibidir çünkü kimse dinlemez-sevmez ama yine de tıklanma sayısı binlerce olur."
toplam	5	100	

Tablo 8'de görüldüğü gibi öğretmen adayları bu kategoride öğretmeni olumsuz yönüyle ele almışlardır. Bu metaforlar da öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini vurgulamaktan çok kendi yaşadıkları olumsuz deneyimleri bu metaforlara aktardıkları söylenebilir.

Tablo 9. Metaforların öğretmenlik mesleği genel yeterliklerine göre dağılımı

Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	Metaforlar	f	%
Mesleki bilgi ve beceri	Aile (1), ağacın kökleri (1), akan musluk (1), ansiklopedi (1), aşçı (2), ay (1), bahçıvan (1), bilgi verici (1), bilgi yumağı (1), ceviz (1), çömlekçi (1), deniz (2), detay (1), Google (1), güneş (5), heykeltıraş (1), hipotenüs (1), evren (1), felsefeci (1), fener (2), ışık (8), kapalı kutu (1), keşfedilmemiş ada (1), kılavuz (2), kitap (2), kuş (1), kutup yıldızı (2), kütüphane (1), lider (1), mum (3), nehir (1), oyuncu (1), pusula (3), radyo (1), rehber (1), sanatçı (1), spor koçu (1), su (2), tabela (2), toplum (1), toplumun yapı taşı (1), uçan balon (1), yağmur (1).	43	48.9
Tutum ve Değerler	Aile (3), anne (2), anne/baba (1), araba (1), arı (1), aslan (1), baba (1), board marker (1), çember (1), çiçek (2), çocuk (1), deniz dalgası (1), dipsiz bir kuyu (1), ebeveyn (1), Google (1), gökkuşağı (2), gökyüzü (1), güneş (1), güven (1), hava (1), ışık (1), iç ses (1), kalp (1), karabasan (1), karınca (1), kızgın tava (1), lider (1), parmaklar (1), melek (1), memleket (1), merhamet (1), müzik (1), prenses (1), rehber (1), sevilmeyen blogger (1), sevgi (1), sobalı ev (1), sonbahar (1), şarap (1), şeker (1), tohum (1), X (1), yağmur (1), yastık (1), yıldız (1).	45	51.1
<i>toplam</i>		88	100

Tablo 9’da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının ürettiği 43adet metafor öğretmenin mesleki bilgi ve becerisine yönelik iken 45 adeti ise öğretmenin tutum ve değerlerine işaret etmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma 2016-2017 öğretim yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi ve Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü Okul Öncesi Anabilim Dalı 3. sınıfta öğrenim gören 124 öğretmen adayının öğretmen kavramına ilişkin görüşlerini metaforlar aracılığıyla ortaya çıkarmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda elde edilen sonuçlar şöyle sıralanabilir:

Okul öncesi öğretmen adayları toplam 88 çeşit metafor üretmiştir. Nikitina ve Furuoka (2008) metaforların bireylerin kendi zihinsel görüngüleri aracılığıyla gerçekliği filtrelediği bilişsel bir araç olduğunu söylemişlerdir. Öğretmen kavramı üzerine oluşturulan zengin metaforlar bu durumu destekler niteliktedir. Lakoff (1993: 42-43) metaforların deneyimlerimizdeki benzeşimlere dayandığını belirtmiştir. Bu ifadede belirtildiği gibi, öğretmen adayının öğretmen(ler) ile yaşadığı benzersiz deneyim öğretmen kavramına ilişkin olumlu veya olumsuz yöndeki benzeşimi yapmasına sebep olmuştur. Öğretmen adaylarının metaforları öğretmenin farklı niteliklerine (mesleki bilgi, beceri, tutum veya değer) gönderme yapan benzeşimleri göstermektedir.

Elde edilen 88 çeşit metafor içinde en çok tercih edilen metaforlar ışık (9), güneş (6), aile (4) ve mum (3) olmuştur. Önceden yapılmış çalışmalar bakıldığında güneş (Koç, 2014; Ekiz ve Koçyiğit, 2013; Aydın ve Pehlivan, 2010; Ocak ve Gündüz, 2006; Saban ve Koçbeker ve Saban, 2006), ışık (Aydın ve Pehlivan, 2010), aile (Nikitina ve Furuoka, 2008; Yılmaz, Göçen ve Yılmaz, 2013) ve mum (Yıldırım, Ünal ve Çelik, 2011; Saban ve Koçbeker ve Saban, 2006) metaforlarının öğretmen kavramını ifade etmek üzere sıkça tercih edildiği görülmektedir.

Öğretmen adaylarının oluşturduğu 88 çeşit metafor 6 temel kategoride toplanmıştır. Bu kategoriler şöyle isimlendirilmiştir: *Eğitici/öğretici/yol gösterici olarak öğretmen, sevgi ve güven yansıtan öğretmen, şekillendirici/biçimlendirici olarak öğretmen, model olan öğretmen, zıt duygulanım, olumsuz duygulanım*. Öğretmenin bilgi sağlayıcı, yol gösterici ve şekillendirici olma

özelliklerini içeren ilk üç kategori, önceki araştırma sonuçlarıyla (Ekici, Baş ve Kızılkaya, 2017; Kıral, 2015; Yalçın Wells, 2015; Koç, 2014; Sayar, 2014; Ekiz ve Koçyiğit, 2013; Yılmaz, Göçen ve Yılmaz, 2013; Yıldırım, Ünal ve Çelik; Aydın ve Pehlivan, 2010; Cerit, 2008; Ocak ve Gündüz, 2008; Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Wan, Low ve Li, 2001; Goldstein, 2005) örtüşmektedir.

Öğretmen adayları en çok *eğitici/öğretici/yol gösterici öğretmen* kategorisi için metafor üretmiştir. Bu durumun toplumumuzda öğretmene kelimenin tam anlamıyla öğreten görevinin verildiği algısının yerleşmiş olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Sıklık açısından ikinci olarak *sevgi ve güven yansıtan öğretmen* kategorisi için metafor üretilmiştir. Genel olarak bakıldığında aile (4), anne (2), baba (1), ebeveyn (1) metaforlarının aile temasına işaret ettiği görülmektedir. Bunun dışındaki metaforlar da sıcak bir his uyandıran metaforlardır: Sobalı ev, şeker, kalp, melek, gökkuşağı, gökyüzü vb. Bu durum öğretmeni aileden biri gibi görme, onun sıcaklığını hissetmek isteme durumundan kaynaklanıyor olabilir. Öğretmen adaylarının *şekillendirici/biçimlendirici öğretmen* kategorisi için ürettiği metaforlar öğretmenin bir sanatçı veya zanaatkar gibi öğrencisini işlediğini, *model olan öğretmen* kategorisi için ürettiği metaforlar ise öğretmenin öğrencilerine ve topluma örnek olduğunu belirtir niteliktedir.

Bazı öğretmen adaylarının oluşturduğu metaforlar anlamsal olarak karışık görünmektedir. Örneğin “Öğretmen araba gibidir çünkü hepsi gider, hareket eder. Bazıları arıza çıkartır, bazılarını kullanmak, garajdan çıkarmak, çizdirmek istemezsin, o kadar lüks ve değerlidir.” cümlesinde öğretmen adayının zıt yöndeki iki duygusu araba metaforu ile anlatılmıştır. Bu sebeple olumlu ve olumsuz olmak üzere zıt yöndeki iki duyguyu çağrıştıran metaforlar “zıt duygulanım” kategorisine dâhil edilmiştir. Bu kategori Sayar (2014)’ın “çift kişilikli /Jekyll and Hyde” olarak isimlendirdiği kategori ile örtüşmektedir.

Kategorik olarak dağılıma bakıldığında *zıt duygulanım* ve *olumsuz duygulanım* kategorilerinin toplam metaforların %15,9’unu oluşturduğu görülmektedir. Bu rakam azımsanamayacak orandadır. Geleceğin öğretmenlerinin kendilerine rol model olarak aldıkları öğretmenleri hakkında ve dolayısıyla gelecekteki meslekleri hakkında böylesi olumsuz düşüncelere sahip olmaları oldukça düşündürücüdür. Öğretmenin sadece bilgi kaynağı olma ve bunu aktarmanın ötesinde bu araştırma sonuçlarına da yansıdığı gibi öğrencisini şekillendirici/biçimlendirici rolü, sevgi ve güven yansıtan varlığı ve bunun da ötesinde öğretmenlik mesleği için model olma özelliği önemlidir. Olumsuz duygulanım gösteren öğretmen adaylarının öğretmen dendiği anda akıllarına bu olumsuz modellerin geliyor olması gelecekteki meslekleri açısından kaygı vericidir. Önceki araştırmalarda da olumsuz metaforlardan oluşan kategorilere rastlanmıştır. Olumsuz metaforları Sayar (2014) “ömür törpüsü öğretmen”, Yılmaz, Göçen ve Yılmaz (2013) “statüsü olmayan öğretmen”, Yıldırım, Ünal ve Çelik (2011) “verimsiz, ucuz işgücü, tekdüze, tutarsız, tembel, saldırgan ve ezik” isimleriyle kategorilendirmiştir.

Özellikle okul öncesi dönemde öğretmenin bilgi aktarıcı özelliğinin ötesinde öğrencilerinin kişiliğini yapılandırmak, şekillendirmek ve onlara birey olarak rol model olmak konusunda ne kadar önemli olduğu ortadadır. Bu gerçek ve öğretmene yönelik olumsuz duygulanım çarpışır nitelikte görünmektedir. Okul öncesi öğretmen adaylarının ürettiği olumsuz duygulanım kategorisinde yer alan metaforlara bakıldığında, bu metaforların tamamının öğrencisi ile bağ kurmayan, sınıf ortamında öğrencinin kendini değerli hissetmediği bir öğretmen tipini işaret ettiği görülmektedir. Örneğin; *radyo* “Gelir anlatır, konuşur gider.”, *kızgın tava* “İsteddiği bir şeyi söylemeyince direk parlar.” Radyo metaforu etkili, sağlıklı, güvenli bir öğrenme ortamının yokluğuna işaret ettiği için araştırmacılar tarafından mesleki bilgi ve beceri kategorisine yerleştirilmiştir. Ancak açıktır ki öğrencisi tarafından bu şekilde değerlendirilen bir öğretmenin sınıfına karşı olan tutumu, onlarla olan iletişimi de zayıftır. Dolayısıyla tek bir metafor bile öğretmenin bilgi ve becerisinin yanında iletişim becerisini artırma, öğrencileriyle bağ kurma, öğrencilerine karşı olumlu tutum geliştirme ve tüm bunların sayesinde onlara etkili bir rol model olma konusunda kıymetli bir veri sunmaktadır.

Erken yaşlarda edinilen deneyimlerin ileri hayatı şekillendirdiği göz önüne alınırsa, öğretmen ile kurdukları bağın ve ilişkilerin okul öncesi dönem çocuklarının bilişsel, duygusal, sosyal becerilerine etkisinin büyük olacaktır. Bununla birlikte “okul öncesi öğretmeni annesinden belki de ilk defa gün boyu ayrılmak durumunda olan çocuğun karşısına çıkan kişidir” (Oktay, 2000: 218-219). Dolayısıyla okul öncesi öğretmenin hem bilgi ve beceri yönünden hem de tutum ve değerler açısından nitelikli olarak yetişmesi son derece önemlidir. Ancak bu araştırmanın sonuçlarına yansıdığı üzere gelecekteki meslekleri okul öncesi öğretmenliği olan öğretmen adaylarının bu konudaki olumsuz duygulanımları sebebiyle kendi öğretmenlerini rol model alamayacak olması öğretmen eğitimi açısından üzerine titizlikle eğilinilmesi gereken bir konu olarak görünmektedir.

Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına dair oluşturduğu metaforların Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen öğretmenlik mesleği genel yeterliklere yansımalarına bakıldığında 43 metaforun öğretmenin mesleki bilgi ve becerisine 45 metaforun ise öğretmenin tutum ve değerlerine gönderme yaptığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu dengeli dağılım geleceğin öğretmenlerinin öğretmeni bilgi, beceri, tutum, davranış ve değerleriyle bir bütün olarak ele aldığı şeklinde değerlendirilebilir.

Bu araştırmanın sonuçları metaforların öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarını ortaya çıkarmada zengin ipuçları verdiği, dolayısıyla önemli ve güçlü bir araç olarak kullanılabileceğini göstermektedir. Öğretmen adaylarının öğretmenlerini nasıl değerlendirdikleri, gelecekteki mesleklerine nasıl baktıkları ve öğretmen yeterlikleri ile nasıl ilişkiler kurdukları öğretmeni yetiştiren eğitmenlere önemli bilgiler ve bakış açıları sunabilir. Daha nitelikli öğretmenler yetiştirmek için ışık tutacağı inancıyla bu konuları ele alan çalışmaların artırılması önerilebilir. Ayrıca özellikle öğretmenlik mesleği ile ilgili derslerde bu tür çalışmaların incelenmesi öğretmen adaylarında öğretmen kimliği oluşturma ve bu konularla ilgili farkındalık geliştirme açılarından fayda sağlayabilir.

Kaynaklar

- Akgün, E. (2016). Okul öncesi öğretmen adaylarının “çocuk” ve “okul öncesi öğretmeni” kavramlarına ilişkin metaforik algıları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16(4), 1652- 1672.
- Aydın, İ. S. ve Pehlivan, A. (2010). Türkçe öğretmeni adaylarının “öğretmen” ve “öğrenci” kavramlarına ilişkin kullandıkları metaforlar. *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 5(3), 818- 842.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(4), 639-712.
- Ekiz, D. ve Koçyiğit, Z. (2013). Sınıf öğretmenlerinin “öğretmen” kavramına ilişkin metaforlarının tespit edilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*. 21(2), 439- 458.
- Ekici, G., Baş, M. ve Kızılkaya, O. (2017). Öğretmen adaylarının “öğretmenlik mesleği” kavramına ilişkin algılarının belirlenmesi: bir metafor analizi çalışması. *International Journal of Eurasia Social Sciences*. 8(28), 288-313.
- Farrell, T. S. C. (2006). The teacher is an octopus’: uncovering preservice English language teachers’ beliefs through metaphor analysis. *RELC Journal*. 37 (2), 236-248. DOI: 10.1177/0033688206067430.
- Giren, S. (2015). Okul öncesi öğretmen adaylarının okul öncesi eğitimi öğretmeni kavramına ilişkin metaforları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 25(2), 123- 132.
- Goldstein, L. S. (2005). Becoming a teacher as a hero’s journey: using metaphor in preservice teacher education. *Teacher Education Quarterly*. Winter, 2005, 7-24.
- Holman, C. H. (1980). *A handbook of literature*. (4th ed.). Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Kılıç, M. (2005). Öğrenmenin doğası. (Ed. Binnur Yeşilyaprak). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*, 144-167. 9. Baskı. Ankara: PegemA Yayıncılık.

- Kıral, E. (2015). Öğretmen adaylarının algılarına göre öğretmen metaforları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. 6(1), 57- 65.
- Koç, E. S. (2014). Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen ve öğretmenlik mesleği kavramına ilişkin metaforik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15(1), 51- 72.
- Lakoff, G. (1993). The contemporary theory of metaphor. <https://escholarship.org/uc/item/4nv3j5j9> adresinden alınmıştır.
- MEB. (2017). *Öğretmenlik mesleği genel yeterlikleri*. Ankara: Öğretmen Yetiştirme ve Geliştirme Genel Müdürlüğü.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. California: SAGE Pub.
- Nikitina, L. ve Furuoka, F. (2008). "A Language teacher is like...": examining Malaysian students' perception of language teacher through metaphor analysis. *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*. 5(2), 192-205.
- Ocak, G. ve Gündüz, M. (2006). Eğitim fakültesini yeni kazanan öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine giriş dersini almadan önce ve aldıktan sonra öğretmenlik mesleği hakkındaki metaforlarının karşılaştırılması. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(2), 293-310.
- Oktay, A. (2000). *Yaşamın sihirli yılları: Okul öncesi dönem*. 2. Baskı. İstanbul: Epsilon.
- Oxford, R., Tomlinson, S., Barcelos, A., Harrington, C., Lavine, R. Z. ve Saleh, A. (1998). Clashing metaphors about classroom teachers: Toward a systematic typology for the language teaching field. *System*. 26 (1), 3-50.
- Saban, A. (2006). A function of metaphor in teaching and teacher education: a review essay. *Teaching Education*. 17(4), 299-315.
- Saban, A., Koçbeker, B. N. ve Saban, A. (2006). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algılarının metafor analizi yoluyla incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 6(2), 461-522.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının "öğretmen" kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 2(2), 131- 155.
- Sayar, E. (2014). *Yabancı dil olarak İngilizce öğrenen öğretmenlerin ve öğrencilerinin mesleki öğretmen kimliği kavramına ilişkin imgelerinin metafor analizi yöntemi ile incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Schmitt, R. (2005). Systematic metaphor analysis as a method of qualitative research. *The Qualitative Research*. 10(2) 358-394. <http://nsuworks.nova.edu/tqr/vol10/iss2/10> adresinden alınmıştır.
- Stylianou, M., Kulinna, P. H., Cothran, D. Ve Kwon, J. Y. (2013). Physical education teachers' metaphors of teaching and learning. *Journal of Teaching in Physical Education*. 32, 22-45.
- Tunçeli, H. İ. ve Şahan, B. (2014). *Okul öncesi öğretmen adaylarının "öğretmen" kavramına ilişkin algılarına yönelik metafor çalışması*. VI. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, Ankara.
- Yalçın Wells, Ş. (2015). Görsel sanatlar öğretmeni adaylarının öğretmen ve sanatçı algısına ilişkin metafor analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30(3), 160-175.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Yıldırım, A., Ünal, A., ve Çelik, M. (2011). Öğretmen kavramına ilişkin öğretmen, yönetici ve müfettiş algılarının analizi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. 8(2), 92-108.
- Yılmaz, F., Göçen, S. ve Yılmaz, F. (2013). Öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin algıları: bir metaforik çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 9(1), 151-164.
- Wan, W., Low, G. D., ve Li, M. (2011). From students' and teachers' perspectives: metaphor analysis of beliefs about EFL teachers' roles. *System*. 39, 403-415. DOI: 10.1016/j.system.2011.07.012.

Extended Summary

1. Introduction

In education, roughly four components can be mentioned: learner, learned, teaching, and environment. While the nature of these four components is important for an effective learning situation, the most important role is given to the teacher. Because of their professional knowledge and skills, the teacher has a great effect on both the learned and the environment. Besides knowledge and skills, teacher influences and educates students with their attitudes and values.

The metaphor can be defined as “an implied analogy which imaginatively identifies one object with another” (Holman, 1980: 264). According to Nikitina and Furuoka (2008), metaphors can be seen as a cognitive means for people to filter reality through their own mental images of real-world phenomena. While metaphors serve as a compass to evaluate and understand the outside world, also they contain a structure that determines and rules. Metaphors have the ability to express complex, abstract concepts and big thought systems with a single word, and this ability gives great opportunities to researchers.

Studies on the concept of “teacher” with prospective teachers have two-sided meaning. First of all, it is important that they interact with a teacher throughout their learning life, and the perception of teachers they develop as a result of this interaction will affect the attitudes of prospective teachers towards the future profession. Secondly, revealing the perceptions that prospective teachers have developed consciously or unconsciously about their future profession provides important clues to academicians in terms of raising qualified teachers.

2. Method

This research was carried out to determine prospective preschool teachers’ perceptions about the teacher’s concept through metaphors. A total of 124 prospective preschool teachers from Dokuz Eylül University and Ege University participated in the research. Prospective teachers were asked to complete the missing parts in the following sentence: “Teacher is like .... because .....” Content analysis was applied to the collected data. Within this process, the data were coded; the categories were found; the data were arranged according to the codes and categories, the findings were defined and interpreted. While arranging the categories, researchers worked individually and then the results were compared. The reliability of the study was calculated by using Miles and Huberman’s coding control reliability formula (reliability = consensus-consensus + agreement + 100 × 100), and the reliability of consensus between two researchers was calculated as 85%.

3. Findings, Discussion and Results

Results show that, 124 prospective teachers produced 88 metaphors in total. Nikitina and Furuoka (2008) stated that metaphors are cognitive tools in which individuals filter reality through their own mental phenomena. Such rich metaphors on the concept of teacher support this statement. Lakoff (1993: 42-43) stated that metaphors are based on similarities in our own experiences. Each prospective teacher produced a metaphor by their own unique experience with their teacher(s). Metaphors also refer to different aspects of teacher (professional knowledge, skill, attitude or value). 43 metaphors produced by prospective teachers are related to a teacher’s professional knowledge and skills, and 45 metaphors indicate the attitudes and values of the teacher.

Data analysis showed that; prospective teachers mostly used light (9), sun (6), family (4), and candle (3) metaphors. They produced metaphors mostly for the category of *teacher as educator/informative/mentor* (f = 31; 35.2%). The distribution of the other metaphors by category was *teacher as reflecting love and trust* (f = 21; 23.9%), *teacher as molder* (f = 14; 15.9%), *teacher as role model* (f = 8; 9.1%), *ambivalence* (f = 9; 10.2%) and *negative affectivity* (f = 5; 5.7%). Prospective teachers produced 31 items, 53 metaphors for the category of *teacher as*

educator/informative/mentor. In general, it can be stated that prospective teachers define teacher as an individual who hosts and distributes the information, and thus educates and guides their students. Prospective teachers created a total of 26 metaphors that were included in the category of the *teacher as reflecting love and trust*. The most preferred metaphor in this category was the family (4). In this category, it can be said that prospective teachers define a teacher as an individual who gives love, attention, warmth, compassion. Prospective teachers created a total of 15 metaphors that were included in the category of *teacher as a molder*. In this category, it can be stated that prospective teachers define the teacher as an individual who shapes and forms their students. It is seen that prospective teachers produced eight metaphors for the category of *teacher as a role model*. According to this category, it can be stated that prospective teachers define teacher as a role model with his/her past, attitudes, and attitude towards the future.

There are nine types of metaphors in the *ambivalence* category. These metaphors consist of opposing emotions simultaneously. In this category, prospective teachers stated that *a teacher* could be different from person to person and case by case. Prospective teachers addressed the negative aspects of the teacher in the category of *negative affectivity*. It can be said that prospective teachers transferred their negative experiences to these metaphors rather than emphasizing the teaching profession. It is seen that ambivalence and negative affectivity categories constitute 15.9% of the total metaphors. This is not to be underestimated. It is perturbative that the teachers of the future have such negative thoughts about their teachers and hence their future professions. It is clear that the teacher is a very important person during the preschool period because of shaping the young students' lives and being a role model. This fact and a negative attitude towards teachers seem to be colliding.

Etik Beyanamesi

Bu makalede "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında belirtilen bütün kurallara uyduğumuzu, "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbirini gerçekleştirmediğimizi, hiçbir çıkar çatışmasının olmadığını ve oluşabilecek her türlü etik ihlalinde sorumluluğun makale yazarlarına ait olduğunu beyan ederiz.

Araştırma makalesi: Özevin, B. & Kaya, A. (2020). Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmen kavramına ilişkin metaforik algıları. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(3), 691-707.